

УДК 811.14'02'38'44

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-18-10>

Інеса ЧАКАЛ

кандидат філологічних наук, доцент кафедри румунської та класичної філології,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, вул. Коцюбинського, 2, м. Чернівці,
Україна, 58012

ORCID: 0000-0001-9373-5986

Бібліографічний опис статті: Чакал, І. (2023). Онімний простір роману Ахілла Татія «Левкіппа і Клітофонт». *Актуальні питання іноземної філології*, 18, 67–75, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-18-10>

ОНИМНИЙ ПРОСТІР РОМАНУ АХІЛЛА ТАТІЯ «ЛЕВКІППА І КЛІТОФОНТ»

У статті зроблено спробу охарактеризувати у загальних рисах ономастикон роману «Левкіппа і Клітофонт» давньогрецького письменника II ст. н.е. Ахілла Татія. **Метою дослідження** був словотвірний, етимологічний, лексико-семантичний та функційний аналіз власних назв, зафіксованих у тексті роману. Основними **методами** у роботі слугували описовий і метод кількісного аналізу, що дозволило на основі контекстуального аналізу відібрати і систематизувати власні назви різних тематичних груп, виявити особливості структури онімного простору досліджуваного твору, схарактеризувати змістові, стилістичні функції онімів, розкрити семантику досліджуваних одиниць з компонентним аналізом їх експліцитних та імпліцитних складових та подати детальні статистичні дані. Онімний простір роману Ахілла Татія охоплює 181 власну назву (антропоніми, міфоніми, топоніми, етніоніми, катойконіми, хрононіми), враховуючи їхнє функціонування у тексті – 1280 слововживань. Оскільки в давньогрецькій мові ад'ектоніми, етніоніми та катойконіми орфографічно подаються як власні назви, вони також стали предметом нашого дослідження. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в роботі вперше здійснено системний аналіз онімних одиниць у творі «Левкіппа і Клітофонт»; виокремлено п'ять структурних компонентів онімного простору роману – антропоніми, міфоніми, топоніми, етніоніми / катойконіми та хрононіми, серед яких домінують група міфонімів (75 назв), які належать до ономастичної периферії (276 слововживань), а ключовою – група антропонімів (31 ім'я має 768 фіксацій у тексті); визначено етимологічні, семантичні та функціональні особливості пропріальної лексики у тексті роману. **Висновки.** Використання тих чи інших онімних одиниць передусім зумовлюється тематикою та сюжетом роману, визначає специфіку світогляду давньогрецького письменника Ахілла Татія та розкриває його неповторний ідіостиль.

Ключові слова: онімний простір, антропоніми, міфоніми, топоніми, етніоніми, давньогрецький роман, Ахілл Татій.

Інеса ЧАКАЛ

PhD in Philology, Senior Lecturer at the Department of Romanian and Classical Philology,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, 2 Kotsjubynskogo street, Chernivtsi, Ukraine, 58012

ORCID: 0000-0001-9373-5986

To cite this article: Chakal, I. (2023). Onimnyi prostir romanu Akhilla Tatiia «Leucippe i Klitofont» [Onym space of the Achilles Tatius' novel "Leucippe and Clitophon"]. *Current Issues of Foreign Philology*, 18, 67–75, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-18-10>

ONYM SPACE OF THE ACHILLES TATIUS' NOVEL "LEUCIPPE AND CLITOPHON"

The article attempts to characterize in general terms the onomasticon of the novel "Leucippe and Clitophon" written by the ancient Greek writer of the 2nd century A.D. Achilles Tatius. **The purpose of the research** was word-formative, etymological, lexical-semantic and functional analysis of proper names detected in the text of the novel. The main **methods** used in the work were the descriptive and quantitative analysis methods, which made it possible to select and systematize proper names of various thematic groups on the basis of contextual analysis, to reveal the peculiarities of the onym's space structure in the researched text, to characterize the content and stylistic functions of onyms, to find out the semantics of the investigated units with a component analysis of their explicit and implicit components and provide detailed statistical data. The onym space of the Achilles Tatius' novel includes 181 proper names (anthroponyms, mythonyms, toponyms, ethnonyms, katoikonoms, chrononyms), including their functioning in the text it is 1280 word usages. Since in the ancient Greek language adjektonyms,

ethnonyms and katoikonoms are orthographically presented as proper names, they also became the subject of our study. The scientific novelty of the obtained results lies in the fact that in the article for the first time a systematic analysis of onym units in the novel "Leucippe and Clitophon" has been carried out; five structural components of the novel's onym space have been singled out – anthroponyms, mythonyms, toponyms, ethnonyms / katoikonoms and chrononyms, among which a group of mythonyms (75 names) belonging to the onomastic periphery (276 word usages) turned out to be dominant, and a group of anthroponyms (31 names has 768 fixations in the text) to become principal; the etymological, semantic and functional features of the proper vocabulary in the text of the novel have been determined. Conclusions. The use of these or other onym units is primarily specified by the theme and plot of the novel, determines the specificity of the worldview of the ancient Greek writer Achilles Tatius and reveals his unique idiosyncrasy.

Key words: *onym space, anthroponyms, mythonyms, toponyms, ethnonyms, ancient Greek novel, Achilles Tatius.*

Актуальність проблеми. Давньогрецька література загалом і пізній античний роман зокрема – невичерпне джерело для досліджень з літературної (поетичної) ономастики, інформаційний вміст якої глибокий, здебільшого закодований, але водночас надзвичайно важливий для розуміння сутності художнього твору.

Дослідження функціонування ономастичної лексики в мові художньої літератури необхідне для осмислення художнього твору. Власні імена слугують суттєвим елементом його стилістичної системи, тому їх вивчення – складова частина характеристики творчості письменника. Серед інших мовних одиниць саме власні назви виступають яскравим віддзеркаленням національного менталітету, національно-мовної картини світу, «в них акумулюється й зберігається століттями історико-культурна інформація, вони є одним з визначальних способів індивідуалізації етносу» (Фаріон, 2001, С. 112).

Ономастичну лексику (поетоніми) прийнято поділяти на: 1) назви персонажів та реальних чи уявних об'єктів, описуваних у творі; 2) назви осіб й об'єктів, що не становлять предмета твору, а з'являються у якихось зв'язках, асоціаціях з описуваними у творі явищами, зокрема з поетонімами першої групи (Карпенко, 2008, С. 9). Будучи функціонально різноманітними, поетоніми першої групи конкретно іменують тих людей і ті речі, яким присвячено твір. Поетоніми ж другої групи виконують виключно виражальні, образні функції.

Вагомим дослідженням у галузі ономастики давньогрецької мови є праця видатного українського дослідника В. Горпинича (Горпинич, 2006). На його думку, ономастична лексика поділяється на два основних розряди залежно від певної сфери життя, яку вона обслуговує, – антропоніми і топоніми.

Онімія багатьох письменників проаналізована в наукових розвідках Г.В. Шотової-Ніко-

ленко (Шотова-Ніколенко, 2007), О.Ф. Немировської (Немировська, 2017), І.І. Коновал (Коновал, 2020), І.С. Макар (Макар 2007; Макар 2007) та ін., проте дослідження ономастикону давньогрецького письменника II ст. н.е. Ахілла Татія на сьогодні фактично відсутні. Його твір ще не був об'єктом досліджень з літературної ономастики, хоча, безперечно, того заслуговує. Отже, усе це зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Роман александрійця Ахілла Татія «Левкіппа і Клітофонт», один із п'яти давньогрецьких романів, що дійшли до наших днів повністю, найбільш реалістичний. Сучасному читачеві імпонує цей твір майстерністю ведення розповіді, привабливістю персонажів, які щиро кохають і страждають, зазнають неймовірних випробувань долі, інтригує й змальована пригодницька історія. Звертаючись до творчості Ахілла Татія, дослідники пізнавали нові грані, адже роман зацікавлює науковців своїм незвичайним ідіостилем, як-от розповідь від першої особи, мовне багатство (вплив риторики періоду другої софістики), сповненість вишуканих художніх засобів, сентенцій.

Широкий спектр інтерпретацій цього роману вказує на те, що «Левкіппа і Клітофонт» – робота досвідченого літератора. Вже протягом багатьох десятиліть творчість Ахілла Татія є об'єктом різноманітних філологічних студій. Але за наявності незліченних літературознавчих студій, присвячених творчості Ахілла Татія, лінгвістичних досліджень мови цього видатного письменника небагато: праці Г. Сексауера (Sexauer, 1899), Дж. О'Саллівана (O'Sullivan, 1978), С. Гаммадж (Gammage, 2019), Б. Бентель (Bentel, 2022) та ін., у яких увага приділяється різним ономастичним мовним аспектам. Що стосується дослідження саме ономастикону письменника,

то доречно згадати нашу опубліковану наукову розвідку, присвячену словотвірному, етимологічному та семантичному аналізу домінантних власних імен (антропонімів) у давньогрецьких романах I–III ст. н.е. (Ксенофонта з Ефесу, Харитона, Ахілла Татія, Лонга та Геліодора) (Макар, 2015).

Онім є точним і тонким інструментом художнього письма Ахілла Татія. Онімний простір роману Ахілла Татія охоплює 181 власну назву (антропоніми, міфоніми, топоніми, етноніми, катойконіми, хрононіми), враховуючи їхнє функціонування у тексті – 1280 слововживань. Оскільки в давньогрецькій мові ад'ектоніми, етноніми та катойконіми орфографічно подаються як власні назви (тобто з великої літери), вони також стали предметом нашого дослідження.

Мета дослідження – словотвірний, етимологічний та лексико-семантичний аналіз власних назв у давньогрецькому романі «Левкіппа і Клітофонт» Ахілла Татія (II ст. н.е.).

Об'єктом вивчення є текст давньогрецького роману II ст. н.е. Ахілла Татія «Левкіппа і Клітофонт» (Achilles Tatius, 1984), а **предметом** обрано власні назви, зафіксовані у романі (31 антропонім, 75 міфонімів, 32 топоніми і 20 ад'ектонімів, 21 етнонім / катойконім та 2 хрононіми).

Виклад основного матеріалу. У структурі онімного простору роману «Левкіппа і Клітофонт» виокремлюємо п'ять розрядів власних назв – антропоніми, міфоніми, топоніми, етноніми / катойконіми та хрононіми.

I. АНТРОПОНІМИ. Номінаційну систему літературного твору складають багато назв, серед яких найважливіші – антропоніми. Власне ім'я виконує в мові ідентифікувальну по відношенню до індивіда функцію і являє собою еквівалент визначеної дескрипції, має функцію індивідуалізації, тобто називає (ідентифікує) одиничний, єдиний, неповторний факт дійсності, у даному разі людину.

На думку Г.С. Лопушанської-Бучко, старогрецька антропонімія постає одним з найдавніших виявів праіндоевропейської антропонімічної системи, тому заслужено претендує на належну увагу (Лопушанська-Бучко, 1976, С. 238).

Система антропонімів у романі Ахілла Татія «Левкіппа і Клітофонт» охоплює 31 власну назву (з них 24 чоловічих та 7 жіночих імен),

враховуючи кількість фіксацій у тексті – 768 слововживань.

Особові імена у давньогрецькому романі «Левкіппа і Клітофонт», як і всю антропонімію стародавніх греків, з огляду на їх морфологічну будову, поділяють на прості і складні. Як показало дослідження, *прості імена* (11 лексем) за походженням можуть бути: а) власне апелятивами (іменами, які виступають у формі незмінних апелятивів) та б) похідними (іменами, утвореними від апелятивів за допомогою суфіксації або шляхом зміни закінчення).

Серед *власне апелятивів* у тексті ми зафіксували: 1) імена, що є іменниками I відміни (**ἡ Λάκαινα** (Лакена) < ἡ Λάκαινα (Лаконія, Лакедемон); 2) імена, що є іменниками III відміни (**ὁ Κώνωψ** (Конопс) < ὁ κώνωψ (комар)). *Похідні* власні імена мають походження: *відіменне*: **ἡ Μελίτη** (Меліта) < ἡ μέλιττα (бджола); **ὁ Πασίων** (Пасіон) < ἡ πᾶσις (набуток, надбання); **ὁ Ἰππίας** (Гіппій) < ὁ ἵπλος (кінь); **ὁ Σάτυρος** (Сатир) < ὁ Σάτυρος (Сатир); *віддієслівне*: **ὁ Χαίρεας** (Херей) < χαίρω (радіти, насолоджуватися); **ὁ Τηρέυς** (Терей) < τηρέω (охороняти, оберігати); **ἡ Κλειώ** (Кліо) < κλείω / κλέω (славити, прославляти); *відприкметникове*: **ὁ Κλεινίας** (Кліній) < κλεινός (славний, знаменитий); **ὁ Γοργίας** (Горгій) < γοργός (страшний, грізний, буйний, завзятий).

У структурі чоловічих і жіночих власних імен можуть бути субстантивні, ад'єктивні, дієслівні основи, проте у романі Ахілла Татія превалюють, як бачимо, субстантивні.

Утворення чоловічих і жіночих власних імен від інших пропріальних основ – явище рідкісне для авторів давньогрецьких романів, проте трапляється. Маємо на увазі власні імена, утворені від антропонімів, міфонімів, ойконімів, хоронімів, інсулонімів, гідронімів тощо. У романі Ахілла Татія ми зафіксували 12 власних імен, утворених, припускаємо, від пропріальних основ.

Найбільша кількість власних імен (7) утворена від **антропонімів**: **ἡ Μελανθώ** (Меланто), **ὁ Νικόστρατος** (Нікострат), **ὁ Ἰππίας** (Гіппій), **ὁ Καλλισθένης** (Каллісфен), **ὁ Χαρμίδης** (Хармід), **ὁ Εὐάνθης** (Евант); **ὁ Πασίων** (Пасіон) (Скржинська, 2013, С. 21). Чотири власних імені виводимо від **міфонімів**: **ὁ Τηρέυς** (Терей), **ἡ Κλειώ** (Кліо), **ὁ Σάτυρος** (Сатир), **ὁ Γοργίας** (Горгій) (A Greek-English Lexicon,

1968). Одне ім'я **ή Λάκαινα** (Лакена), яке дали Левкіппі, коли вона була служницею Меліти, походить від **хороніма** **ή Λάκαινα** (Лаконія, Лакедемон).

Складні імена (20 антропонімів) утворюються за такими моделями:

S+V¹ – **ὁ Θεόφιλος** (Теофіл) < ὁ θεός (бог, божество) + φιλέω (любити); **ὁ Ξενοδάμας** (Ксенодамант) < ὁ ξένος (чужоземець, іноземець) + δαμάζω (приборкувати, підкоряти, знищувати, убивати).

A+A – **ὁ Διόφαντος** (Діофант) < διός (зевсовий, божественний, славний, незрівнянний) + віддієслівний прикметник φαντός (показаний, представлений, відображений) < φαίνω; **ή Πάνθεια** (Панфія) < πᾶς, πᾶσα, πᾶν (весь, цілий, кожний) + θεῖος (божественний, достойний богів, священний).

V+S – **ὁ Θέρσανδρος** (Ферсандр) < θαρσέω (бути сміливим, відважним) + ὁ ἀνὴρ (чоловік); **ὁ Κλειτοφῶν** (Клітофонт) < κλείω (славити, прославляти) + ἡ φωνή (звук, голос, слово); **ὁ Χαιреφῶν** (Херэфон) < χαίρω (радіти, насолоджуватися) + ἡ φωνή (звук, голос, слово).

A+S – **ή Λευκίππη** (Левкіппа) < λευκίππος (який їде на білих конях) < λευκός (білий) + ὁ ἵππος (кінь); **ὁ Σωσθένης** (Сосфен) < σῶς (здоровий, неушкоджений, цілий, вірний) + τὸ σθένος (сила, міць); **ὁ Σώστρατος** (Сострат) < σῶς (здоровий, неушкоджений, цілий, вірний) + ὁ στρατός (військо, армія); **ὁ Εὐθύδικος** (Евтінік) < εὐθύς (прямий, відкритий, відвертий) + ἡ νίκη (перемога); **ή Καλλιγόνη** (Каллігона) < καλός (красивий, прекрасний) + ἡ γονή (рід, покоління, нащадок); **ὁ Καλλισθένης** (Каллісфен) < καλός (красивий, прекрасний) + τὸ σθένος (сила, міць); **ή Μελανθώ** (Меланто) < μελανθής (який цвіте чорним цвітом, тобто темношкірий) < μέλας (чорний, темний) + τὸ ἄνθος (квітка, цвіт, розквіт); **ὁ Σώπατρος** (Сопатр) < σῶς (здоровий, неушкоджений, цілий, вірний) + ὁ πατήρ (батько, батьки, предки).

S+S – **ὁ Μενέλαος** (Менелай) < τὸ μένος (сила, міць) + ὁ λαός (народ); **ὁ Χарикλῆς** (Харікл) < ἡ χάρις (ласка, витонченість, краса, милість) + τὸ κλέος (чутка, слава); **ὁ Νικόστρατος** (Нікострат) < ἡ νίκη (перемога) + ὁ στρατός (військо, армія, збройні сили); **ὁ Харміδης** (Хармід) < ἡ χάρμη (військовий запал, войовничість, битва, бій) + ἡ ἰδέα (зовнішність, вид, форма).

Adv+S – **ὁ Εὐάνθης** (Евант) < εὐανθής «вкритий красивими квітами, квітучий, барвистий» < εὖ 'добре' + τὸ ἄνθος (квітка, цвіт, розквіт).

Як бачимо, композитні за структурою власні імена мають більше семантичне навантаження порівняно з простими, оскільки містять мінімум дві якості, які характеризують людину.

Ведучи мову про семантику імен, маємо на увазі лексичне значення тих слів, які лягли в основу власного імені, оскільки вони несуть величезний шар культурно-історичної інформації, що може бути реконструйована. За семантикою аналізовані антропоніми роману Ахілла Татія можна поділити на 13 лексико-семантичних груп (ЛСГ) із семами: 1) «міфічне походження» (**ὁ Τηρέυς, ή Κλειώ, ὁ Σάτυρος, ὁ Γοργίας**); 2) «слава» (**ὁ Κλεινίας** < «славний, знаменитий», **ὁ Хариклῆς** < «людина витонченої слави»); 3) «фауна»: **ή Λευκίππη** < «яка їде на білих конях», **ὁ Ἰππίας** < «кінь», **ὁ Κώνωψ** < «комар», **ή Μελίτη** < «бджола»); 4) «флора» (**ή Μελανθώ** < «яка цвіте чорним цвітом», **ὁ Εὐάνθης** < «вкритий красивими квітами, квітучий»); 5) «людські якості» (**ὁ Σωσθένης** < «який має неушкоджену силу», **ὁ Καλλισθένης** < «який має прекрасну силу», **ὁ Θέρσανδρος** < «відважний чоловік»); 6) «військова справа»: **ὁ Σώστρατος** < «який має вірне військо», **ὁ Ξενοδάμας** < «який підкоряє чужоземців», **ὁ Νικόστρατος** < «який несе перемогу війську», **ὁ Харміδης** < «який має войовничу зовнішність»); 7) «характеристика особи» (**ὁ Κλειτοφῶν** < «який є славний своїм голосом», **ὁ Χαιреφῶν** < «який приносить насолоду словом»); 8) «бог, божество» (**ὁ Θεόφιλος** < «той, кого любить бог», **ὁ Διόφαντος** < «показаний божественним», **ή Πάνθεια** < «цілком божественна»); 9) «земля, край, народ» (**ή Λάκαινα** < «яка походить з області Лаконія», **ὁ Μενέλαος** < «який має силу народу»); 10) «позитивні емоції» (**ὁ Χαιρέας** < «радіти, насолоджуватися»); 11) «перемога» (**ὁ Εὐθύδικος** < «відкритий до перемоги»); 12) «рід, родинні стосунки» (**ή Καλλιγόνη** < «прекрасного роду», **ὁ Σώπατρος** < «який має здорових батьків»); 13) «надбання, володіння» (**ὁ Πασίων** < «надбання»).

Найбільшу частину антропонімів становлять назви з семантикою, пов'язаною з *міфічним походженням, фауною та військовою справою* (по 4 лексеми). Це імена здебільшого головних героїв роману.

¹ S – іменник (substantivum); V – дієслово (verbum); A – прикметник (adiectivum); Adv – прислівник (adverbium).

Щодо функціонування власних назв осіб у романі «Левкіппа і Клітофонт», то найбільш частотним виявилось ім'я головної героїні роману Левкіппи (**ή Λευκίππη**). На другому місці – інші головні герої, які відзначаються майже однаковою вживаністю: знатна сімейна пара з Ефесу Ферсандр (**ὁ Θέρσανδρος**) та Меліта (**ή Μελίτη**), чії імена зафіксовані відповідно 90, 82 рази, а імена – Сосфен (**ὁ Σωσθένης**), Кліній (**ὁ Κλεινίας**), Менелай (**ὁ Μενέλαος**) і Сатир (**ὁ Σάτυρος**) – 58, 56, 53, 51 раз. Чимало уваги приділяє автор роману батьку Левкіппи Сострату (**ὁ Σώστρατος**), головному герою Клітофонту (**ὁ Κλειτοφῶν**) та Клію (**ή Κλειώ**), служниці Левкіппи. Решта імен героїв роману вжито по кілька разів. Можемо простежити певну закономірність щодо взаємозв'язку ролі персонажа у розвитку змісту роману та частотності вживання власних імен, що є ознакою ідіостилію Ахілла Татія.

Давньогрецький романіст II ст. н.е., називаючи так чи інакше своїх героїв, виокремлює певні їхні риси та особливості. Вся система власних імен у романі «Левкіппа і Клітофонт» є важливим стилістичним засобом, який дає змогу відобразити відносини між персонажами і ставлення до них автора.

II. МІФОНІМИ. Індивідуальною особливістю стилю Ахілла Татія вважаємо використання ним великої кількості міфонімів (із 181 власної назви 75 лексем – міфоніми), які здебільшого характеризуються одиничним вживанням у тексті роману (всього 276 слововживань).

Μίφονιμ (від грец. μῦθος – сказання, переказ, міф і ὄνομα – ім'я, назва) – власна назва, найменування вигаданого суб'єкта або об'єкта в переказах, казках, міфах тощо (Українська мова, 2007, С. 362).

Серед міфонімів, зафіксованих у романі «Левкіппа і Клітофонт», виокремлюємо:

Імена античних богів, божеств та міфічних істот (32): **ὁ Ἄδωνις** та **ὁ Αἰδωνεύς** (Аідоней), **ή Αθηνά** (Афіна), **ὁ Αἴς** (Аїд), **ή Αμφιτρίτη** (Амфітріта), **ὁ Απόλλων** (Аполон), **ὁ Ἄρης** (Арес), **ή Ἄρτεμις** (Артеміда), **ὁ Ἀσκληπιός** (Асклепій), **ή Ἀστάρτη** (Астарта), **ή Αφροδίτη** (Афродіта), **ή Γοργώ** (Горгона), **ή Δάφνη** (Дафна), **ὁ Διόνυσος** (Діоніс), **ή Ἐκάτη** (Геката), **αἱ Ἐρινύες** (Ерінії), **ὁ Ἑρμῆς** (Гермес), **ὁ Ἔρως** (Ерот), **ὁ Ζεύς** (Зевс), **ὁ Ζέφυρος** (Зефір),

ή Ἥρα (Гера), **ὁ Ἥφαιστος** (Гефест), **ή Ἴσις** (Ізіда), **ὁ Κύκλωψ** (Кіклоп), **αἱ Μοῖραι** (Мойри), **ή Νηρείς** (Нереїда), **ὁ Πάν** (Пан), **ὁ Ποσειδῶν** (Посейдон), **ὁ Σάτυρος** (Сатир), **αἱ Σειρήνες** (Сирени), **ή Σελήνη** (Селена), **ὁ Σέραπις** (Серапіс).

Імена героїв та героїнь міфів або античних творів (31): **ὁ Ἀγαμέμνων** (Агамемнон), **ή Αερόπη** (Аеропа), **ή Ἀλκμήνη** (Алкмена), **ή Ἀνδρομέδα** (Андромеда), **ὁ Ἀρίων** (Арїон), **ὁ Ἀχιλλεύς** (Ахіллес), **ή Βρισηΐς** (Брісеїда), **ὁ Γανυμήδης** (Ганімед), **ή Δανάη** (Даная), **ή Ἑλένη** (Єлена), **ή Ἐριφύλη** (Еріфіла), **ή Εὐρώπη** (Європа), **ὁ Ἡρακλῆς** (Геракл), **ὁ Ἰκάριος** (Ікарій), **ὁ Ἴππόλυτος** (Гіпполіт), **ή Κλυταιμνήστρα** (Клітемнестра), **ὁ Μαρσύας** (Марсієй), **ή Νιόβη** (Ніоба), **ὁ Ὀδυσσεύς** (Одіссей), **ὁ Πάτροκλος** (Патрокл), **ὁ Περσεύς** (Персей), **ή Πηνελόπη** (Пенелопа), **ή Πρόκνη** (Прокна), **ὁ Προμηθεύς** (Прометей), **ή Ρόδωπις** (Родопіда), **ή Σεμέλη** (Семела), **ή Σθενεβοία** (Сфенебея), **ὁ Τάνταλος** (Тантал), **ή Φαίδρα** (Федра), **ή Φιλομήλα** (Філомела), **ή Χρυσήϊς** (Хрісеїда).

Імена історичних постатей (письменників, державних діячів, винахідників, царів, полководців) (11 імен і 1 відантропонімний прикметник): **ὁ Ἀλέξανδρος** (Олександр Великий), **ὁ Ἀριστοφάνης** (Аристофан), **ὁ Γλαῦκος** (Главк), **ὁ Ἡσίοδος** (Гесїод), **ὁ Θεμιστοκλῆς** (Фемістокл), **ὁ Κάδμος** (Кадм), **ὁ Κανδαύλης** (Кандавліс), **ὁ Κόδρος** (Кодр), **ὁ Κροίσος** (Крез), **ὁ Ὅμηρος** (Гомер), **Ὁμηρικός**, **ή, ὄν** (Гомерівський), **ή Ὀμφάλη** (Омфала).

Як бачимо, групи імен античних богів, божеств та міфічних істот та імен героїв та героїнь міфів або античних творів кількісно практично однакові (32 та 31 назва). Рідше у Ахілла Татія зустрічаємо в тексті роману імена історичних постатей (12 назв).

Боги, божества, міфічні істоти постають у романі у різних видах. Ахілл Татій розповідає нам про *картини*, на яких зображені Європа, Зевс у вигляді бика, Ерот (1,1), Андромеда, Прометей, Геракл, Персей, Горгона (3,6), Філомела, Прокна і Терей (5,3); веде мову про богів і героїв міфів у *розповідях* і *міфічних легендах* (про Зевса (2,36), Філомелу, Прокну і Терей (5,3), про Пана і Артемїду (8,6), про Родопїду, Артемїду, Афродіту і Евтініка (8,12), про Гефеста і Афіну (2,14), які переповідають один одному герої роману; описує появу богів у *снах*

діючих персонажів (Артеміда з'явилась у сні Левкіппі (4,1), Сострату (7,14) тощо.

Імена верховних богів та героїв міфів зазвичай згадуються у порівняннях із персонажами роману (Клітофонта з Гераклом (2,6); Клітофонта з Ахіллою (6,1); Левкіппи з Артемідою (7,15), Меліти з Афродітою (5,11), у звертаннях до них, *клятвах* і *молитвах* (до Зевса (3,21), до Артеміди (6,21), до Афродіти (5,22), до Геракла (5,20), до Афіни (2,4), до Пана (8,13), коли мова йде про *жертвоприношення* богам або героям (Зевсу (2,12), Артеміди (8,18), Афродіти (6,11), Гераклу (2,14), Астарті (1,1), про їхні *храми* (храм Зевса в Александрії (5,2), храм Зевса Касійського в Єгипті (3,6), храм Артеміди (7,13), храм Афродіти (4,1), храм Ізиди (5,14). Жодної безпосередньої участі як діючі особи у розгортанні подій роману вони не беруть.

Домінантами у групі міфонімів є імена богів **ἡ Ἀφροδίτη** (Афродіта), **ἡ Ἄρτεμις** (Артеміда), **ὁ Ἔρως** (Ерот) та **ὁ Ζεὺς** (Зевс) – 34, 33, 29 та 21 слововживання відповідно. Середньою частотністю вживання відзначаються імена героїнь міфів **ἡ Πρόκνη** (Прокна), **ἡ Φιλομήλα** (Філомела), героїв **ὁ Ἡρακλῆς** (Геракл), **ὁ Προμηθεύς** (Прометей) та бога **ὁ Πάν** (Пан) відповідно 11, 10, 10, 9 та 9 слововживань. Більшість міфонімів належать до ономастичної периферії.

Оскільки роман Ахілла Татія розповідає історію кохання юної пари, що зародилося з першого погляду, зазнало неймовірну кількість пригод та випробувань і завершилося одруженням, то зрозуміло, чому імена Афродіти, Артеміди і Ерота у творі ключові (34, 33, 29 фіксацій). Роман змальовує кохання не лише Левкіппи і Клітофонта один до одного, але й інших персонажів до них. Крім того, сюжетна лінія роману періодично переривається (точніше, прикрашається) прекрасними ілюстраціями-вставками – давньогрецькими міфами про любовні пригоди, пристрасті і страждання богів та героїв. Цим можна пояснити велику кількість міфонімів у досліджуваному тексті.

У романі бачимо протиставлення богині кохання та пристрасті Афродіти і богині дівочості та незайманості Артеміди. Натрапляємо на цікаву антитезу, де порівнюється святилище Артеміди (місце, куди заходити можна було тільки незайманим чоловікам і жінкам, бо

інакше загрожувала смерть), та храм Афродіти: φοβούμαι μὴ τὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερὸν Ἀφροδίτης πελοῦήκατε (8,10) – *боюся, чи не перетворили ви святилище Артеміди в храм Афродіти?*

Різноманітні описи, екфрази і вставки міфів зазвичай слугували в давньогрецьких романах окрасою, і автори, уводячи їх у текст, демонстрували свою стилістичну і риторичну майстерність.

III. ТОПОНІМИ. Топонімікон давньогрецького роману «Левкіппа і Клітофонт» охоплює 32 географічні назви (113 фіксацій у тексті) та 20 відтопонімічних прикметників, тобто ад'ектонімів (56 фіксацій).

Топонім (від грец. τόπος – місце, місцевість, країна і ὄνομα – ім'я, назва) – власна назва будь-якого географічного об'єкта (Українська мова, 2007, С. 715). До топонімів, як розряду онімів, відносимо астіоніми (власні назви міст), гідроніми (власні назви різноманітних водних об'єктів), інсулоніми (власні назви островів), хороніми (власні назви будь-якої території, області, країни) та ойконіми (власні назви населених пунктів: сіл, селищ).

У романі Ахілла Татія кількісно вищезазначені типи топонімів розподіляються так:

Астіоніми (15 назв міст): **αἱ Ἀθῆναι** (Афіни), **ἡ Ἀλεξάνδρεια** (Єгипетська Александрія), **Βηρυτός** (Бейрут), **τὸ Βυζάντιον** (Візантія), **τὸ Δέλτα** (Дельта), **ἡ Ἥλιου πόλις** (Сонячне місто, Геліополіс), **ἡ Ἔφεσος** (Ефес), **αἱ Θῆβαι** (Фіви Єгипетські), **ὁ Μάρων** (Мароней), **ἡ Μέμφις** (Мемфіс), **τὸ Πηλούσιον** (Пелусій), **ἡ Σιδών** (Сідон), **ἡ Σμύρνη** (Смірна), **ἡ Τροία** (Троя), **ἡ Τύρος** (Тір);

Гідроніми (3 назви річок, 1 – джерела): **ὁ Ἀλφειός** (Алфей), **ἡ Ἀρέθουσα** (Аретуза), **ὁ Νεῖλος** (Ніл), **ἡ Στύξ** (Стікс);

Інсулоніми (5 назв островів): **ἡ Ἴκαρος** (Ікар), **ἡ Κρήτη** (Крит), **ἡ Νικόχως** (Нікохіда), **ἡ Ροδόπη** (Родопіда), **ἡ Φάρος** (Фарос);

Хороніми (4 назви областей, 2 – країн): **ἡ Αἴγυπτος** (Єгипет), **ἡ Ἴωνία** (Іонія), **ἡ Λάκαινα** (Лаконія), **ἡ Παλαιστίνη** (Палестина), **ἡ Σκυθία** (Скіфія), **ἡ Φοινίκη** (Фінікія);

Ойконіми (2 назви населених пунктів, зокрема сіл, селищ): **Κερκάσωρος** (Керкасор), **τὰ Σάραπτα** (Сарапта).

Найпоширенішим типом топонімів, як бачимо, виявилися астіоніми (15), натомість ойконіми зустрічаються рідко (2). Це поясню-

ється тим, що об'єктом роману Ахілла Татія було життя міст.

У межах групи астіонімів найбільшу частоту вживання у тексті роману мають назви міст **ἡ Τύρος** (Тір), **τὸ Βυζάντιον** (Візантія) та **ἡ Ἐφεσος** (Ефес), відповідно 17, 13 і 10 разів; у групі гідронімів – назва річки **ὁ Νεῖλος** (Ніл) 13 слововживань; серед інсулонімів – назва острова **ἡ Φάρος** (Фарос) 6 разів; у межах групи хоронімів країна **ἡ Αἴγυπτος** (Єгипет) вживається 6 разів; у групі ойконімів обидві назви селищ **Κερκάσωρος** (Керкасор) та **τὰ Σάραπτα** (Сарапта) зафіксовані в тексті роману по 2 рази.

Серед відтопонімних прикметників (20 лексем) виокремлюємо ті, які утворилися від *хоронімів* (назв областей або країн): **Ἀττικός, ἡ, ὄν** (аттичний), **Ἠλεῖος, α, ὄν** (елідський), **Κάσιος** (касійський), **Λιβυκός, ἡ, ὄν** (лівійський), **Λύδιος** (лідійський), **Μαγνησία** (магнесійська), **Αἰγύπτιος, α, ὄν** (єгипетський), **Ἑλλήν** (грецький), **Θρακικός, ἡ, ὄν** та **Θράκιος, α, ὄν** (фракійський), **Ἰνδικός, ἡ, ὄν** та **Ἰνδός, ἡ, ὄν** (індійський); від *оронімів* (назв гірських масивів): **Κάσιος** (касійський); від *астіонімів* (назв міст): **Βυζάντιος, α, ὄν** (візантійський), **Ἐφέσιος, α, ὄν** (ефеський), **Τύριος, α, ὄν** (тірійський); від *інсулонімів* (назв островів, півостровів): **Ἰβηρικός, ἡ, ὄν** (іберійський), **Κύπριος, α, ὄν** (кіпрський), **Σικελικός, ἡ, ὄν** (сицилійський), **Χῖος, α, ὄν** (хіоський).

На відміну, наприклад, від роману Лонга «Дафніс і Хлоя», де події локалізуються в межах двох міст острова Лесбоса (Мітимни і Мітілени), географія у Ахілла Татія вражає.

Вивчення географічних назв важливе для розуміння не тільки історії певної країни, зокрема Стародавньої Греції, але й також історії її народу та мови. Етимологічна та семантична структура топонімів давньогрецького роману Ахілла Татія може стати предметом окремого дослідження.

IV. ЕТНОНІМИ та КАТОЙКОНІМИ (назви етнічної групи людей: племені, племінного союзу, народності, нації та назви осіб за місцем народження чи проживання) (21 назва, 65 фіксацій у тексті роману): **οἱ Ἀθηναῖοι** (афіняни), **οἱ Αἰγύπτιοι** (єгиптяни), **ὁ Αἰθίοψ** (ефіоп), **οἱ Ἀργεῖοι** (аргосці), **οἱ Ἀσσύριοι** (ассірійці), **οἱ Βηρύτιοι** (жителі Бейрута), **οἱ Βυζάντιοι** (візантійці), **οἱ Ἕλληνες** (греки), **οἱ Θηβαῖοι** (фіванці), **οἱ Ἐφέσιοι** (ефесці), **ἡ Θεταλή** (фес-

салійка), **ὁ Θραξ** (фракієць), **οἱ Ἰνδοί** (індійці), **οἱ Ἴωνες** (іонійці), **ὁ Λίβυς** (лівієць), **οἱ Σιδώνιοι** (сідоняни), **οἱ Σκύθαι** (скіфи), **οἱ Ταῦροι** (таври), **οἱ Τύριοι** (тірійці), **ὁ Φοῖνιξ** (фінікієць), **ὁ Φρύξ** (фрігієць). Серед них найчастотнішим катойконімом є **οἱ Τύριοι** (тірійці) – 8 фіксацій.

V. ХРОНОНІМИ. У тексті роману фіксуємо також два хрононіми (назви свята): **τὰ Πράκλεια** (Гераклеї) та **τὰ Ὀλύμπια** (Олімпійські ігри), які вживаються по одному разу.

Натрапляємо у Ахілла Татія на згадки про інші релігійні свята (на честь Діоніса, Зевса, Артеміди) без вказівки самої назви свята: *ἦν γὰρ ἑορτὴ προτρογαίου Διονύσου τότε (2,2,1) – бо в той час відбувалося свято на честь покровителя виноградних лоз Діоніса* (святкування на честь Діоніса-Вакха справлялося чотири рази на рік і називалося **τὰ Διονύσια** (Діонісії); *Ἦν δέ πως καὶ κατὰ δαίμονα ἱερομηνία τοῦ μεγάλου θεοῦ, ὃν Δία μὲν Ἕλληνες, Σέραπιν δὲ καλοῦσιν Αἰγύπτιοι (5,2,1) – сталося так, що тоді була ієроменія (святкова пора) на честь великого бога, якого елліни називають Зевсом, а єгиптяни – Серапісом; ἦν δὲ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερομηνία καὶ μεθύοντων πάντα μεστά, ὥστε καὶ δι' ὅλης νυκτὸς τὴν ἀγορὰν ἄπασαν κατεῖχε πλῆθος ἀνθρώπων (6,3,2) – в цей час була ієроменія (святкова пора) на честь Артеміди, усюди було повно п'яних, так що всю ніч і ціла площа була заповнена великою кількістю людей.*

Висновки і перспективи подальших досліджень. Як ми мали змогу переконатися, за вжитком в романі Ахілла Татія власні назви виконують інформативну (щось повідомляють про позначуваний об'єкт) та експресивну (виражають оцінку об'єкта й ставлення до нього автора або персонажів) функції. Окремо правомірно вести мову також про текстотвірну функцію власних назв. Часто повторювані поетоніми в тексті стають дієвим засобом організації тексту.

Отже, здійснений комплексний опис поетонімії роману Ахілла Татія «Левкіппа і Клітофонт», ономастичний світ якого дотепер залишався нерозкритим, засвідчив, що пропріальна лексика твору становить істотний художньо-виражальний засіб, є індикатором неповторного стилю письменника. Власні назви сприяють вибудові індивідуального стилю письменника, детермінують специфіку його світогляду,

творчість Ахілла Татія загалом, тим самим визначаючи ономастичну оригінальність його твору, сприяють розкриттю підтексту роману і авторської концепції. Використання тих чи інших онімних одиниць, які постають наскрізними та активними елементами в мовленнєвій тканині роману Ахілла Татія, зумовлюється тематикою та сюжетом роману письменника.

ЛІТЕРАТУРИ:

1. Горпинич В.О. Українсько-давньогрецькі діахронічні паралелі в антропонімії. *Мовознавство*. 2006. № 2–3. С. 36–44.
2. Карпенко Ю. Літературна ономастика : зб. статей. Одеса : Астропринт, 2008. 328 с.
3. Коновал І.І. Емотивно-оцінні виміри онімного простору в мовотворчості Олександра Довженка. *World Science*. 2020. 4(56), Vol. 3. С. 33–38.
4. Лопушанська-Бучко Г.Є. До структури гомерівських імен. *Питання сучасної ономастики*. Київ, 1976. С. 238–242.
5. Макар І. Актуалізований антропонімікон давньогрецьких романів I–III ст. н.е. *Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць*. Вип. 761. Романо-слов'янський дискурс. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2015. С.44–47.
6. Макар І. Онімний простір давньогрецького роману Лонга «Дафніс і Хлоя». *Ономастика і апелятиви : зб. наук. праць*. Вип. 30. / за ред. проф. В.О. Горпинича. Дніпропетровськ : ДНУ, 2007. С. 266–272.
7. Макар І. Міфони́ми у романі давньогрецького письменника Лонга «Дафніс і Хлоя». *Науковий вісник Чернівецького університету*. Чернівці : Рута, 2007. Вип. 356–359 : Слов'янська філологія. С. 162–168.
8. Немировська О.Ф. Ономастичний простір роману О.Гончара «Твоя зоря» в аспектах перекладу. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2017. № 9, Т. 3. С. 86–89.
9. Скржинська М. Освіта в процесі формування античних держав на території України (VI–IV ст. до н. е.). *Україна в Центрально-Східній Європі*. 2013. № 12. С. 15–31.
10. Українська мова : енциклопедія. 3-є вид., зі змінами і доп. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 2007. 856 с.
11. Фаріон І.Д. Національне й універсальне в антропонімії. *Іншомовні елементи в ономастиці України: матеріали наукового семінару, 12-13 вересня 2001 р.* Київ : Кий, 2001. С. 108–112.
12. Шотова-Ніколенко Г.В. Онімний простір романів Юрія Яновського : монографія. Одеса : Астропринт, 2007. 165 с.
13. A Greek-English Lexicon compiled by H.G.Liddell and R.Scott (With a Supplement). Oxford, 1968. 2042 p.
14. Achilles Tatius / With an English translation by S. Gaselee, M. A. Fellow and Librarian of Magdalene College. Cambridge, Massachusetts : Harvard University Press; London : William Heinemann LTD, 1984. 461 p.
15. Bentel B. A Commentary on Book 6 of Achilles Tatius' Leucippe and Clitophon: Thesis Presented for the Degree of Doctor of Philosophy (Classical Studies) in the School of Literatures and Languages University of Cape Town, 2022. 214 p. URL: https://open.uct.ac.za/bitstream/handle/11427/36768/thesis_hum_2022_bentel%20berence.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 01.12.22)
16. Gammage S. M. Atticism in Second Declension Nominal Categories in the Language of Achilles Tatius. *Acta Classica*. 2019. № 62. P. 40–61.
17. O'Sullivan J. N. Notes on the Text and Interpretation of Achilles Tatius I. *The Classical Quarterly*. 1978. Vol. 28, № 2. P. 312–329.
18. Sexauer H. Der Sprachgebrauch des Romanschriftstellers Achilles Tatius : Inaugural-Dissertation. Heidelberg : Karlsruhe, 1899. 78 s.

REFERENCES:

1. Horpynych, V. O. (2006). Ukrainski i davnohretski diachronichni paraleli v antroponimii [Ukrainian and ancient Greek diachronic parallels in anthroponymy]. *Movoznavstvo*. 2–3. 36–44. [in Ukrainian].
2. Karpenko, Iu. (2008). Literaturna onomastyka : zbirnyk statei [Literary onomastics : collection of articles]. Odessa : Astroprynt, 328 p. [in Ukrainian].
3. Konoval, I.I. (2020). Emotyvno-Otsinni Vymiry Onimnoho Prostoru v Movotvorchosti Oleksandra Dovzhenka [Emotional and evaluative dimensions of onym space in Oleksandr Dovzhenko's language creativity]. *World Science*. 4(56), Vol. 3, 33–38. [in Ukrainian].
4. Lopushanska-Buchko, H.Ie. (1976). Do struktury homerivskyh imen [To the structure of Homeric names]. *Pytannya suchasnoi onomastyky*. Kyiv, 238–242. [in Ukrainian].

5. Makar, I. (2015). Актуалізований антропонімікон давньогрецьких романів I–III ст. н.е. [Anthroponymicon of substantival dominants in ancient Greek novels of the 1st-3rd century A.D.]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu : zbirnyk naukovykh prats*. Vol. 761. Romano-slovianskyi dyskurs. Chernivtsi : Chernivetskyi nats. un-t, 44–47. [in Ukrainian].
6. Makar, I. (2007). Onimnyi prostir davnohretskoho romanu Lonha «Dafnis i Hloia» [The onym space of the Longus' ancient greek novel "Daphnis and Chloe"]. *Onomastyka i apeliatyvy : zbirnyk naukovykh prats*. Vol. 30. Dnipropetrovsk : DNU, 266–272. [in Ukrainian].
7. Makar, I. (2007). Mifonimy u romani davnohretskoho pysmennyka Lonha «Dafnis i Hloia» [Mythonyms in the Longus' ancient greek novel "Daphnis and Chloe"]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu*. Chernivtsi : Ruta, Vol. 356–359 : Slovianska filolohiia, 162–168. [in Ukrainian].
8. Nemyrovska, O.F. (2017). Onomastychnyi prostir romanu O.Honchara «Tvoia zoria» v aspektah perekladu [The onym space O.Honchar's novel "Your dawn" in translation aspects]. *Odeskii linhvistychnyi visnyk*. No 9, Vol. 3, 86–89. [in Ukrainian].
9. Skrzhyńska, M. (2013). Osvita v protsesi formuvannia antychnykh derzhav na terytorii Ukrainy (VI–IV st. do n. e.) [Education in the process of formation of ancient states on the territory of Ukraine (VI–IV centuries BC)]. *Ukraina v Tsentralno-Skhidnii Ievropi*. No 12, 15–31. [in Ukrainian].
10. *Ukrainska mova : entsyklopediia* (2007) [Ukrainian language: encyclopedia]. Kyiv: Vyd-vo «Ukrainian encyclopedia» im. M.P. Bazhana. 856 p. [in Ukrainian].
11. Farion, I.D. (2001). Natsionalne i universalne v antroponimii [National and universal in anthroponymy]. *Inshomovni elementy v onomastytsi Ukrainy: materialy naukovooho seminaru, 12–13 veresnia 2001 r.* Kyiv : Kyi, 108–112. [in Ukrainian].
12. Shotova-Nikolenko, H.V. (2007). Onimnyi prostir romaniv Iurii Ianovskoho : monografiia [The onym space of Yuri Yanovsky's novels: monograph]. Odesa : Astroprynt, 165 p. [in Ukrainian].
13. A Greek-English Lexicon compiled by H.G.Liddell and R.Scott (With a Supplement) (1968). Oxford, 2042 p. [in English].
14. Achilles Tatius / With an English translation by S. Gaselee, M. A. Fellow and Librarian of Magdalene College (1984). Cambridge, Massachusetts : Harvard University Press; London : William Heinemann LTD, 461 p. [in English].
15. Bentel, B. (2022). A Commentary on Book 6 of Achilles Tatius' Leucippe and Clitophon: Thesis Presented for the Degree of Doctor of Philosophy (Classical Studies) in the School of Literatures and Languages University of Cape Town. 214 p. URL: https://open.uct.ac.za/bitstream/handle/11427/36768/thesis_hum_2022_bentel%20berenice.pdf?sequence=1&isAllowed=y (application date: 01.12.22) [in English].
16. Gammage, S. M. (2019). Atticism in Second Declension Nominal Categories in the Language of Achilles Tatius. *Acta Classica*. No 62, 40–61. [in English].
17. O'Sullivan, J. N. (1978). Notes on the Text and Interpretation of Achilles Tatius I. *The Classical Quarterly*. Vol. 28, No 2, 312–329. [in English].
18. Sexauer, H. (1899). Der Sprachgebrauch des Romanschriftstellers Achilles Tatius : Inaugural-Dissertation. Heidelberg : Karlsruhe. 78 s. [in German].